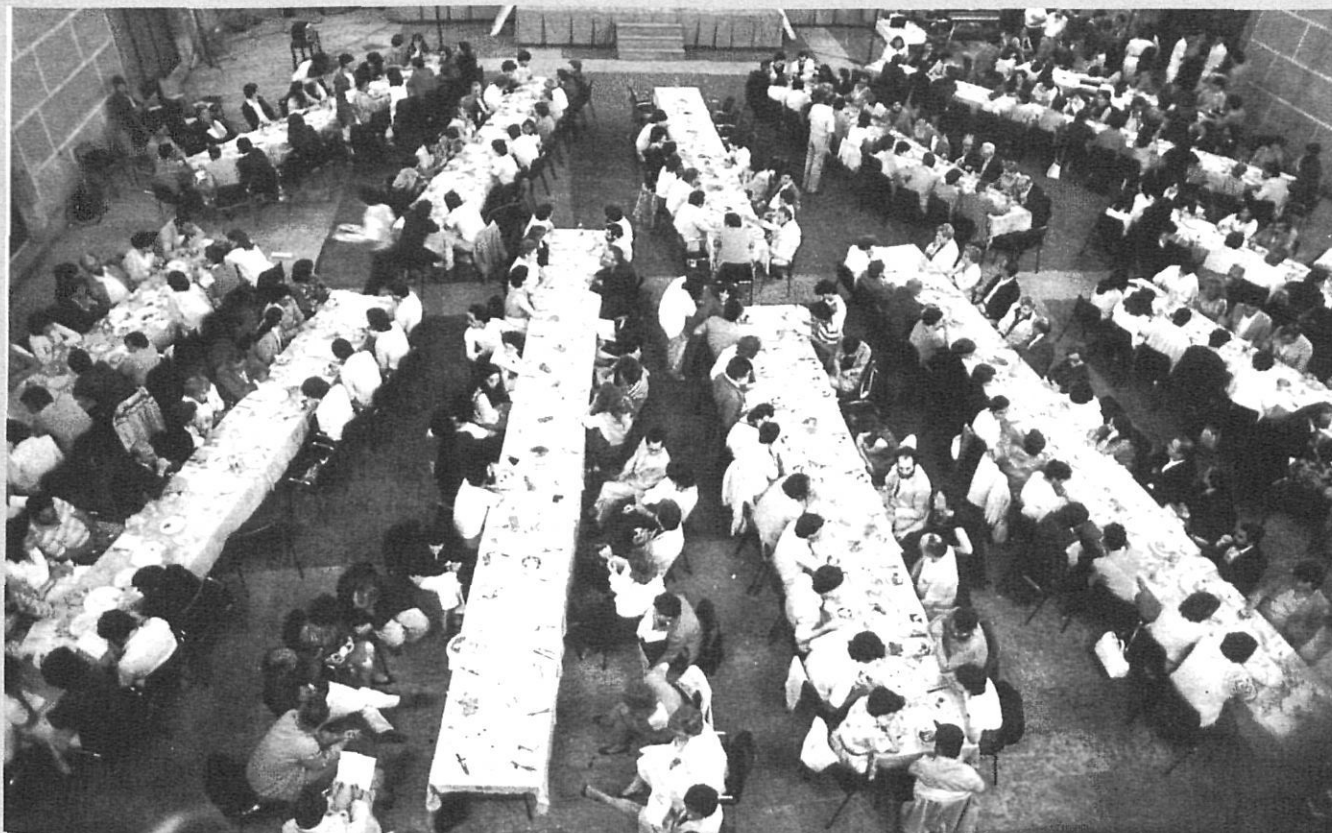

La creació literària

AIEMB. DdG

Sopar dels premis Bertrana, al pati de la Casa de Cultura de Girona, l'any 1983.

Tres dècades de desert entre un esclat i un boom

XAVIER XARGAY

A les comarques gironines, la literatura inicià el segle XX amb un evident esclat de brillantor, de modernitat i d'ambició. Un grup d'amics, coneguts, a l'ombra del catalanisme polític, aportaren el seu treball i les seves creacions a la modernització del país. La consolidació arribà just després del noucentisme, tant amb l'avantguarda com amb la professionalització dels periodistes (Pla, Gaziol, Ferran). La Guerra Civil ho va esventrar tot; i en el desert cultural de les gairebé tres dècades següents, només algunes flors líriques van poder sobreviure amb certa dignitat. Va caldre esperar als anys setanta, amb la irrupció de nous poetes i crítics, per tal que el reviscolament fos consistent i continuat. Les dècades dels vuitanta i noranta han suposat el boom dels prosistes, dels filòlegs; una nova època brillant i ambiciosa que, a diferència de l'inici de segle, es caracteritza per la individualitat dels seus elements més que no pas per la unitat de les propostes estètiques.

Un sopar literari

La gent del consell de redacció em va encarregar un article sobre la literatura a les comarques gironines durant el segle XX. En lloc d'això el lector podrà llegir un diàleg amb un personatge frívol –parla de tot amb la contundència d'un radiotertulià–, bon gurmè –em va citar al Motel Empordà–, misteriós –no es deixa fotografiar ni sortint del súper– i capaç de donar fe de qualsevol cosa. Tot i la falta de rigor i professionalitat de l'articulista, que cedeix la paraula a un personatge de reconeguda manca de fiabilitat acadèmica, els demano que siguin benèvols en la lectura. Per cert, el personatge és en Botxenski: va escollir els plats del sopar i se'n va anar enfadat i sense pagar la seva part (ni la meva, òbviament).

–Com plantejaràs l'article? Vull dir: hi cabrà qualsevol lletraferit o només els grans autors? En Miquel Blanch, llibreter de Banyoles, prepara un diccionari d'autors banyolins. Saps quants n'ha comptat des de 1939...? Vuitanta! Vuitanta persones que han aconseguit publicar un llibre o veure representada una obra de teatre! És una passada! Si Banyoles, la quarta població amb major nombre de publicacions periòdiques d'aquest segle, té vuitanta escriptors, quants en tindran Girona, Olot o Figueres? I quants Palafrugell, la Bisbal, Palamós, Blanes o Sant Feliu de Guíxols? Tindràs teca per a molta estona, *xato!*

–Doncs...?

–Mira, aquest matí encara deia a uns francesos amics meus que per entendre la literatura catalana d'aquest segle agònic s'han de llegir tres gironins importants, bàsics: en Ruyra, en Pla i en Comadira. –I amb un aixecament de celles estil Cary Grant, va afegir:– Els dos últims eren clars; el primer, el portava la rima... Veuràs: parlar dels autors gironins (o d'autors comarcals, locals, tant és) pot ser perillós, perquè en el mateix sac hi pot

Aurora Bertrana, membre del Jurat del premi que porta el nom del seu pare, a la festa de concessió de l'any 1970.

entrar gent amb interessos i objectius molt diferents. Per a mi hi ha autors de soca-rel, que serien bàsics en qualsevol literatura. A Girona n'hi ha dos, en Pla i en Comadira. En Pla és un món ell solet, és un estil; qualsevol prosista català ha hagut d'assumir o de fer l'esforç per desempallegar-se de Pla. A més de la importància estilística, literària, històrica, de mestratge de la seva obra immensa, per a mi en Pla té una importància cabdal: a diferència dels novel·listes rurals, ha transformat el localisme català en un tema d'interès universal; és un puntal en la modernització de la literatura catalana. En Comadira és un dels millors poetes catalans dels darrers trenta anys d'aquest segle, jo tinc una certa debilitat per ell, els seus textos em produeixen la mateixa esgarripança que els dels grans autors: «No puc negar que em trasbalsa una força obscura que se m'endú i em torna», podria dir parafrasejant-lo, o, citant-lo textualment: «La poesia és

una mica com l'amor: millor no parlar-ne gaire i fer el que bonament es pugui. Fer». En el meu cas, llegir. M'agrada com, partint de la matèria, sap transcendir-la amb una ambició (o nostàlgia) d'absolut gens pretensiosa; m'agrada la manera com el seu llenguatge precís i la contundència sensible de les seves imatges em fan sentir semblant seu, germà seu; m'agrada com ens fa descobrir les nostres mines i cisternes i pous de terrors; m'agrada el còctel de culturalisme, intel·ligència, rigor i sensibilitat; em diverteix la seva ironia, crítica i sagnant, a vegades; respecto el seu compromís... En sóc un *fan*, què hi farem! Llavors tindriem els autors històricament importants, aquells que són necessaris per al manteniment i superació d'una tradició concreta. Poden ser magnífics autors com Víctor Català, Ruyra, Bertrana, M. Àngels Anglada, De Palol, Carles Rahola, Fages de Climent, Gironella... Un tercer grup el formarien els es-

criptors locals, glòries locals desconegudes més enllà dels respectius municipis. Per parlar d'aquest grup cal procurar ser honest: t'hi pots trobar pedants, escriptors pretensiosos que, malgrat no vulguin reconèixer-ho, mostren una alarmant manca de capacitat expressiva, es troben en l'etapa arqueològica de l'evolució poètica; t'hi pots trobar gent amb un bagatge cultural impressionant i amb un gust i una sensibilitat que ja voldrien tenir moltes suposades patums, gent que tendeix a la poesia o a la narració costumista i gent que es dedica a la historiografia local: hi ha vertaders erudits. I un quart i darrer grup seria el format pels autors actuals (els més joves, és clar), que poden derivar cap a qualsevol dels tres grups anteriors; el temps, la crítica i les seves capacitats ho diran. Què et semblaria començar l'article amb una classificació d'aquest tipus?

—Poc acadèmic, no?

Va esclatar en una rialla d'agraïment.

—Sí, però tant és. Parlar de literatura és una passió, una forma de vida.

Salvador Oliva.

Actini

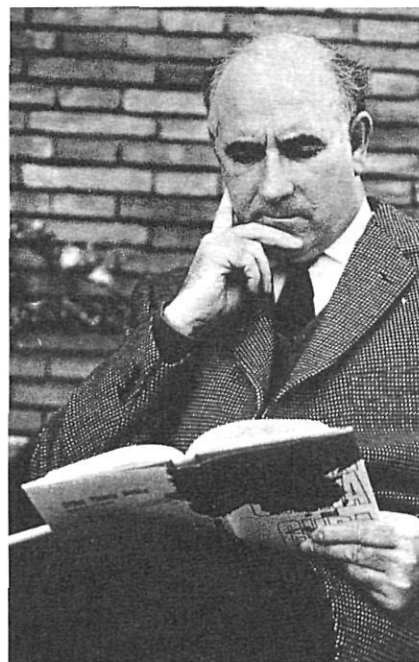
De literatura, només se n'hauria de parlar en tertúlies, mai a classe! Seria més vital, i més ric, i menys arqueològic, no?

—No ho sé... —Es va fer un silenci llarg.— Hi ha un parell de temes que... O sigui, a l'article tu parlaries de l'Espriu?

—Ja hi som! La denominació d'origen! Qui serà vedella ben criada i qui no, no?

—Si vols dir-ho així...

—On el posem, l'Espriu, nascut a Santa Coloma de Farners, però que viu des dels dos anys a Barcelona, fa d'Arenys el seu mite literari i acaba escrivint algun text sobre el seu poble natal? I no ens quedem amb l'Espriu: zen Bofill i Mates, nascut a Olot però que canvia les muntanyes garrotxines per les del Montseny; o un altre olotí, en Joan Teixidor; o en Joan Triadú, fill de Ribes de Freser; o Gaziell, nascut a Sant Feliu de Guíxols; o l'Alexandre Galí, fill de Camprodon? I què en fem d'en Javier Cercas, nascut a Ibañeta i instal·lat a Girona, o d'en Roberto Bolaño, xilè resident a Blanes? I en Miquel Llor, que va exercir d'antiquari a Tossa; o la Mercè Rodoreda, que s'estava a Santa Cristina d'Aro; o en Raimon Casellas, que va morir a Sant Joan de les Abadesses; o en Terenci Moix, en Vázquez Montalbán o en Félix de Azúa o en Gil de Biedma, que tenen, o tenien, cases a l'Empordà?... Jo parlaria de dos, per la seva relativa militància: en Joan Teixidor i en Javier Cercas. Pel que fa als altres... home, ja m'agradaria a mi, ja, dir que són autors gironins: imagina't quins cracs!, i suposo que si fóssim políticament correctes, hauríem de tractar-los de gironins (per allò de qui neix, viu o treballa, etcètera), però em sembla que ni els seus interessos, ni els temes, ni les vivències passen per ser gironins... I els tres últims, és com si volguéssim que l'Ava Gardner o la Madeleine Carroll rebessin la Creu de Sant Jordi a les millors actrius catalanes... I l'altre tema?

Josep Maria Gironella.

—Aquest ha quedat penjat.

—Doncs despenja'l mentre escrivs l'article... Quin és l'altre?

—La relació Girona-Barcelona.

—No és un tema important. Hi ha desig d'independència i autoafirmació, però també la consciència de necessitat. Quan el meu amic Toni Puigverd va publicar la seva novel·la *Paper de vidre*, vaig llegir una entrevista al *Punt* on deia, més o menys (cito amb total imprecisió), que per tenir un nom reconegut a la literatura catalana cal publicar a Barcelona. És inevitable que tingui raó: tenint un centre cultural i editorial com Barcelona a quatre passes, acontentar-se amb ser reconegut a Girona és una demostració palpable de provincialisme. Si tens ambició literària *Girona se't fa petita: en Pla és en Pla* perquè va volar de Palafrugell; Bertrana es va haver d'instal·lar a Barcelona, igual que Ruyra o Comadira. Sí que pots estar instal·lat a «comarques», com Salvador Oliva o Víctor Català, J.N. Santaaulàlia o Vicenç Pagès, Fonalleras o Puigverd, però unit amb el cordó umbilical a Barce-

PERSONATGES

Joaquim Ruyra. La seva llengua literària -treballada, precisa, rigorosa- accepta el model fabrià, al qual incorpora solucions lèxiques i sintàctiques pròpies de la parla de la gent de la seva comarca. Les històries dels seus contes

poden anar del drama vibrant a l'humor fantasiós o el detall sentimentalista, tot degudament amanit amb una cosmovisió arrelada en la fe catòlica que, o no permet que aparegui el Mal o, si apareix, acaba redimint-lo.

Prudenci Bertrana. Apassionat per l'art i la natura, seria el menys ruralista dels ruralistes. La ciutat, sobretot Girona, és l'escenari de les seves principals obres, *Josafat* (1906) i les de la trilogia *Entre la terra i els núvols*. Fill

ben representatiu de la seva època, fou un autor conscient de la importància de la paraula escrita, de la lluita per la independència de l'artista, enfrontat amb unes necessitats espirituals i unes obligacions materials.

Víctor Català. És l'autora de *Solitud*, la força expressiva de la qual, la seva virulència imaginativa i creativa es poden trobar, també, a *Drames rurals*. Tota la seva obra -personatges, espais, anècdotes- està tenyida d'una visió

tètrica de la vida, d'arrel més o menys natu-

ralista. En les seves descripcions -en té molíssimes- es decanta per les bel·leses «feréstegues, d'abim pregon», que no impedeixen les eventuals notes d'un lirisme delicat.

Josep Pla. Procedent del periodisme, és un dels autors de valor més indiscutible de la literatura catalana d'aquest segle, i, per les dimensions de la seva producció, dels més insòlits. Tota la seva obra pretén donar fe del que ha viscut i del que ha vist, amb una mirada sovint irònica, a vegades adolorida. I en dóna fe amb un estil clar, d'un realisme subjectiu, que descriu amb voluptuositat els detalls concrets que li permeten entendre el món i explicar-nos-el. Ens el transmet des de la seva personal concepció de propietari rural, conservador i individualista.

Narcís Comadira. Diu Enric Bou: «Comadira s'arreglera de grat amb els qui pensen que la poesia és un artefacte, la verbalització lingüística d'una zona de l'experiència, però amb un caràcter autònom envers aquesta. I en el seu cas aquest joc [...] es constitueix a l'entorn d'uns principis recurrents: des d'una posició egoista, detecta unes experiències sensuais i, hedonísticament, es complau en la recreació del que és i del que ha estat. La Realitat i el Desig. [...] Comadira construeix un món autònom [...] que configura la defensa amb què s'atansa al món: el territori sagrat de l'art».

Per l'ambició que mostren les seves obres, pel domini dels diferents registres lingüístics i de les tècniques narratives, esmentaríem aquí tres noms més: **J.N. Santaaulàlia, Vicenç Pagès i Javier Cercas.**

mies), també més o menys, que és important tenir amics escriptors per poder anar a fer tocs amb ells. I jo hi afegeixo que no tan sols és important perquè t'ajudin a rebre la concessió d'un premi (que ja és important, ja), sinó per un simple i elemental transvasament de coneixements, lectures, crítiques i xafarderies. I no deixaria de costat el paper de la Universitat en el reviscolament cultural gironí o, millor, en la generalització i arrelament de la cultura, ja que fins llavors era cosa de quatre lletraferits. I, és clar, si parles d'això, també hauries de parlar del paper de la política, del català a l'escola, de les editorials...

Va deixar anar tot el rotllo sense parar, movent les mans con un molinet de cafè. Em va mirar, satisfet d'ell mateix, i, amb un somriure murri, va dir:

-Per cert, quan et parlava del premi, no pensava en cap dels d'ara, eh?, sinó en la Festa de la Bellesa, de 1905, els Jocs Florals palafrugellencs que van ser els primers a donar quartos. El premi havia de ser per a *Josafat*: l'avalava el mecenes que pagava les 500 pessetes que es donaven per cada premi (1.500 peles el 1905 eren moltes peles!), en Joan Vergés i Barris, però per raons morals el premi va ser per a una obra menys polèmica i de menys qualitat, *Un home bo*, del figuerenc Pous i Pagès. Què hauria passat si el president del jurat hagués estat, com estava previst, en Maragall? Literatura ficció!

Tot just ara, mentre estic transcrivint l'entrevista, m'adono que li hauria d'haver demanat que argumentés millor la seva classificació d'autors. A mi, la selecció dels dos autors em sembla prou correcta, en canvi trobo discutible deixar-ho només en dos. Víctor Català, Ruyra i Bertrana em semblen autors importants, que van crear unes novel·les, contes en el cas de Ruyra, d'una força i una qualitat lloables considerant l'erm novel·lístic en què varen néixer. És cert que deuen ser contemporanis de, per

lona; ara, amb Internet, és fàcil. Jo m'estimaria més parlar de la importància que té en literatura l'amistat, el grup d'amics: Bertrana, Raho-

la, De Palol, Monsalvatje; Oliva, Oller, Comadira; Fonalleras, Berga, Puigverd, Santaaulàlia; tots amics de tots. En Monzó deia (o era en Pà-

El Pont

Acte de concessió del premi Just M. Casero.

exemple, Gide o Proust, però sense amb prou feines tradició narrativa moderna crear *Solitud*, *Drames rurals*, *Josafat* o *Pinya de rosa* no està a l'abast de qualsevol.

A en Botxenski li hauria d'haver demanat si posaria al mateix sac els traductors com Salvador Oliva (traduir tota l'obra dramàtica de Shakespeare en un català modern, que, a més, serveixi per al doblatge té un mèrit i una importància indiscutibles) o Modest Prats, que ha brodat la versió de *Fedra*, de Racine, que ja havia traduït Ruyra. I traductors de novel·les angleses d'aquest segle, com Ernest Riera o Jordi Arbonés, Jordi Làrios o Montse Lunati, d'autors grecs com Eusebi Ayensa o Antoni Gòngora, de clàssics com mossèn Frederic Clascar o Mariàngela Vilallonga o Miquel Sitjar, de haikús japonesos com J.N. Santaaulàlia, de poesia italiana com Comadira, on els col·locaria en Botxenski? Depenent de la qualitat de la traducció o de la qualitat de l'obra traduïda? En parlaria, ell?

Les seves darreres paraules varen coincidir amb l'arribada dels primers plats, i el mot «ficció» semblava definir-los. Jo no em vaig escoltar les explicacions del cambrer, a qui Botxenski contemplava amb aire de gurmè beatífic, d'arravatament místic. La seva mirada lliscava dels llavis del cambrer al plat i del plat als llavis del cambrer. Després, en Botxenski va deixar que la seva mirada naufragués en l'infinit recés espiritual que li oferien aquells cinc tastets.

—Ara, deixa'm menjar. Si el silenci et pesa massa, pots donar un cop d'ull a aquests quatre papers, a veure si et són útils.

Amb un gest de camell de cantonada, es va treure de l'americana un plec de fulls doblegats que va deixar sobre la taula, a la meua esquerra. Era una cronologia sobre els fets més importants de la literatura gironina del segle XX. Com que una pregunta em bullia pel cap, ni m'ho vaig mirar:

—I no seria millor començar l'article amb una periodització?

—Ja surt el mestretites...

Com diu aquell poema de Comadira sobre el llimac a la terrassa? «Sents un fàstic profund que se't posa / als llavis despectius de menyspreu. / T'aixeques, surts i, amb un cop de peu ràpid, / vols esclafar-me». Em vaig sentir com el llimac, conscient que ell no relliscaria.

—També podries fer una classificació per comarques, o per pobles, com l'antologia dels poetes empordanesos de la Renaixença d'ençà que va publicar en Joan Ferrerós, o de narradors, com el *Tàpis*, de Lourdes Güell. O provar-ne una altra de temàtica, com les antologies que varen fer en Narcís-Jordi Aragó sobre els poetes a Girona o en Joan Gratacós amb textos sobre l'estany de Banyoles...

Va callar de sobte. Em devia deixar per inútil. Amb aires de suficiència, es va treure un plec de folis d'una altra butxaca, que duïen el següent títol, ben centrat:

«Esbós d'una periodització de la literatura a les comarques gironines

CRONOLOGIA

- 1902 Publicació de *Vida* i de *L'Enderroch*. Convocatòria dels Jocs Florals a Girona.
- 1903 Dissolució de l'Associació Literària de Girona i del Certamen Literari.
- 1905 Festa de la Bellesa a Palafrugell. Primers llibres del modernisme gironí: *Roses*, de Palol; *Pequeños ensayos*, Carles Rahola; *Solitud*, Víctor Català.
- 1906 Publicació de *Josafat*, de Bertrana, que guanya el concurs d'El Poble Català amb *Nàufrags*.
- 1908 Exposició dels primers treballs de Rafael Masó.
- 1909 De Palol guanya el premi d'El Poble Català amb *Camí de llum*.
- 1911 Masó publica poemes a *l'Almanach dels Noucentistes*. Bertrana publica *Proses bàrbars*.
- 1913 Festa inaugural de l'Associació Athenea, que funciona fins al 1917 i imposa el noucentisme a Girona.
- 1914 Tharrats funda i dirigeix *Cultura*, revista pont entre modernisme i noucentisme.
- 1920 Palol estrena a Barcelona la seva primera obra teatral, *Senyoreta Enigma*.
- 1922 Mor Xavier Monsalvatje.
- 1922 Constitució de l'Ateneu gironí, el primer president del qual és Carles Rahola.
- 1923 Carles Rahola, membre de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres.
- 1925 Publicació del primer llibre de Josep Pla, *Coses vistes*.
- 1931 Bertrana inicia la trilogia *Entre la terra i els núvols*, acabada el 1939 i publicada el 1948.
- 1935 Mor Rafael Masó.
- 1936 Esclata la Guerra Civil. Bertrana, president dels Jocs Florals.
- 1939 Empresonament i afusellament de Carles Rahola. Mort de Joaquim Ruyra.
- 1941 Mort de Prudenci Bertrana.
- 1942 Publicació del primer llibre legalitzat en català després de la guerra: *Rosa mística*, de Mossèn Geis.
- 1946 *Viatge a Catalunya*, de Josep Pla, inicia la col·lecció El Dofí, de Destino.
- 1948 Joan Casulà funda a Olot la Biblioteca Olotina, que arriba a imprimir uns cent títols.
- 1950 Publicació del primer llibre de creació en català a la Girona de postguerra: *Cançons del color del temps*, de Maria Castanyer.
- A Blanes es torna a publicar la revista *Recull*, alhora que es convoca el premi amb el mateix nom.
- 1951 Edició de les obres completes de Víctor Català.
- 1952 L'enterrament a Barcelona de Pous i Pagès esdevé un simulacre de manifestació, amb els conseqüents detinguts.
- 1954 Mossèn Pere Ribot organitza a la parròquia de Riells de Montseny la Festa Poètica. A Figueres es funda la revista *Canigó*, que el 1975 passa a editar-se a Barcelona.
- 1955 Es torna a publicar la *Revista de Girona*.
- 1965 Es crea el premi literari per a poetes inèdits Amadeu Oller, que diversos gironins guanyaran en diferents convocatòries. Es publica *Presència*, a Girona. Mor Miquel de Palol.
- 1966 Publicació d'*El quadern gris*, de Josep Pla, volum amb què s'inicia l'edició de les seves obres completes a Destino. Mor Caterina Albert. S'instauen els premis Ciutat d'Olot i els de Cassà de la Selva.
- 1968 Creació per subscripció popular del premi Prudenci Bertrana, en oposició a l'Inmortal Ciudad de Gerona.
- 1973 Creació de la fundació i biblioteca Josep Pla, a Palafrugell.
- 1978 Maria Àngels Anglada guanya el Josep Pla amb la seva primera novel·la, *Les closes*. El mateix premi el guanyarà, anys a venir, M. Mercè Roca.
- 1981 Creació del premi Just Casero de narrativa, organitzat per la Llibreria 22. Mor Josep Pla.
- 1982 M. Àngels Gardella guanya amb *Un armariet...* el premi de la Crítica; l'any següent guanyarà el Folch i Torres.
- 1983 *El soldat rosa*, de Francesc Prats, obté el Vicent Andrés Estellés.
- 1985 M. Mercè Roca guanya el premi Víctor Català; posteriorment guanyarà els premis Josep Pla, Sant Joan i Sant Jordi.
- 1986 *Sandàlies d'escuma*, de M. A. Anglada, obté el premi de la Crítica. *Enigma*, de Comadira, guanya el Crítica Serra d'Or i el Premi de la Generalitat de Catalunya de Poesia.
- 1990 Comadira guanya el premi de la Crítica amb *En quarentena*, i Arbonès obté el premi Documenta, que també guanyarà el 1998 Vicenç Pagès.
- 1991 Antoni Puigverd obté el Carles Riba; anys després ho farà Quim Español.
- 1996 J. N. Santaeulàlia guanya els Jocs Florals, premi que ja havia obtingut també Salvador Oliva.

durant el segle XX. Per Botxenski.

»Podríem dir, a grans trets, que la literatura gironina durant aquest segle ha patit, potser accentuats, els avatars de la literatura catalana: les èpoques de brillantor s'han viscut amb intensitat, però molt més intens ha estat el desgavell en èpoques de vaques flagues.

»Segons Joan Fuster (i també Marfany) el Modernisme "és el procés de transformació de la cultura catalana, entre 1890 i 1910, de cultura regional i tradicionalista en cultura nacional i moderna". La lluita per assolir aquesta modernització es feia sovint des de la premsa local i solia haver-hi la intenció no confessada per part dels autors

de transformar els seus textos en un trampolí per arribar amb bon peu a Barcelona. Aquest pas va tenir excepcions ben evidents, personatges que varen optar decididament per modernitzar el poble natal: Carles Rahola a Girona, Joan Vergés i Barris a Palafrugell, Enric Bosch i Viola a Sant Feliu de Guíxols. El modernisme trobà a les

D'esquerra a dreta, Modest Prats, Narcís Comadira, Pep Nadal, Jordi Sarsanedas, Jordi Castellanos, Josep M. Castellet i Maurici Serrahima, jurats del premi Bertrana.

comarques gironines els millors prosistes del moment: Víctor Català (l'Escala, 1869-1966), Prudenci Bertrana (Tordera, 1867 – Barcelona, 1942), Joaquin Ruyra (Girona, 1858 – Barcelona, 1952) i Josep Pous i Pagès (Figueres, 1873 – Barcelona, 1952). Pràcticament de tots ells –excepte, potser, Joaquim Ruyra– sol dir-se que són novel·listes rurals: decididament pessimista, naturalista l'empordanesa; més tou o més blanc en Pous i Pagès; d'un estil refinat, noucentista en Ruyra; representant del modernisme més tòpic i militant en Bertrana. Caldria recordar també *La punyalada* (1903), però, la temàtica, l'estil i el tarannà del seu autor, Marià Vayreda, són més propis del XIX que no pas del segle XX. I encara un modernista eixelebrat i amb una certa fama momentània fou el palamosí Frederic Pujulà.

»Si els narradors cabdals del modernisme foren, a excepció de Casellas i Rusiñol, gironins, la poesia va donar, a les nostres comarques, sobretot, epígons o continuadors –sense que cap

dels dos termes tingui un connotació pejorativa–, com el maragallà Salvador Albert (Palamós, 1868 – Cerdanyola, 1944), o Xavier Monsalvatje (Olot 1881-1921), o Miquel de Palol (Girona, 1885-1965), o Joan Josep Tharrats (Girona, 1886 – Barcelona, 1976), o Vicenç Piera (Palafrugell), o els germans Viver. Cap d'ells arriba a l'alçada d'un Maragall o dels mallorquins, tot i la dignitat d'alguns dels poemes d'Albert o de De Palol. Tampoc l'aportació en el món de l'assaig resulta especialment brillant en autors com Ruyra (*L'educació de la inventiva*), Salvador Albert (*Amiel*) o Pous i Pagès (*De la pau i el combat*). Podria interessar més l'obra política de Francesc Cambó (Verges, 1876 – Buenos Aires, 1947). Fills de les comarques gironines, per bé que instal·lats a Barcelona, foren els assagistes filosòfics Tomàs Carreras i Artau (Girona, 1879 – Barcelona, 1954) i mossèn Frederic Clascar (Santa Coloma de Farners, 1873 – Barcelona, 1919).

»En conjunt, podríem valorar els resultats modernistes a les comarques

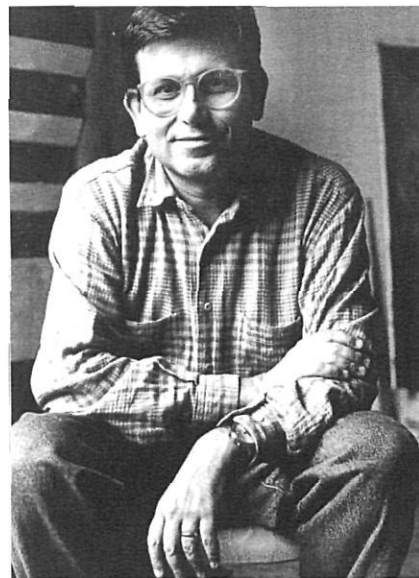
gironines de molt positius, tot i que cal ser conscients que el projecte de modernitzar el país quedava enclaustrat entre les quatre parets de les cases particulars, estudis o cafès on es trobaven, discutien i elucubraven els quatre senyorets de casa més o menys bona que es dedicaven, amb la vida més o menys resolta, a les excel·lències de l'Art. En aquells anys inicials del segle hi havia diverses revistes culturals arreu de les comarques gironines (a l'Escala, a Palafrugell, a Sant Feliu de Guíxols, a Girona...). A Girona els diguem-ne catalanistes d'esquerres Monsalvatje, Rahola i De Palol publicaren *L'Enderroch*, mentre que els catalanistes més conservadors com els germans Masó i els germans Viver publicaren *Vida*.

»Que els germans Masó –Rafael i Narcís– es relacionessin amb els Viver –ambdós capellans que escriuen una poesia d'arrel verdagueriana amb alenades de Maragall– i amb Bertrana ens hauria de recordar que el modernisme a les comarques gironines estava empeltat d'ideologia

noucentista. De fet, el noucentista més estricte i acadèmic seria el jove poeta Rafael Masó (Girona 1880-1935), fundador, amb Monsalvatje, de la societat Athenea, dedicada al cultiu i propaganda de l'art nou. Si, a les comarques gironines, el modernisme —aquest modernisme entre maragallí, ruralista i un punt civilitzat i mediterraneista— va donar uns fruits saborosos, sucosos i llaminers, no es pot pas dir el mateix de l'empremta del noucentisme —projecte cultural, social i polític relacionat amb la Lliga de Prat de la Riba i de l'empordanès Cambó, i especialment centralitzat en la Catalunya-Ciutat simbolitzada per Barcelona—, ja que el resultat va ser més aviat escarransit. Solen ser definits com a noucentistes els poetes mossèn Camil Geis (Girona, 1902 – Sabadell, 1986) i el figuerenc Carles Fages de Climent (Figueres, 1902-1968). Un dels mèrits innegables de mossèn Geis és que, ultra haver estat un dinamitzador important de la vida cultural gironina, fou el primer autor que va treure legalment publicada una obra en català després de 1939: *Rosa mís-*

tica (1942). L'autor figuerenc va marcar el camí que, iniciat segons els models noucentistes, seguien autors empordanesos des de la immediata postguerra fins als anys seixanta.

»Quan el rigor noucentista començà a esllangir-se, van aparèixer a les comarques gironines uns autors que Fuster ha anomenat neonoucentistes, com Aurora Bertrana (Girona 1899 – Berga, 1974) o el crític Josep M. Capdevila (Olot, 1892 – Banyoles, 1972). La superació del noucentisme a les comarques gironines va tenir dos noms propis, dos periodistes excepcionals: Àngel Ferran (Palafrugell, 1892 – Tolosa de Llenguadoc, 1971), autor d'una munió d'articles a *El Be Negre* i posseïdor d'un humor absurd, avantguardista —potser el millor exemple d'avantguardisme gironí—, i Josep Pla (Palafrugell, 1897 – Llofriu, 1981), periodista, memorialista, geni empordanès. Interès pel periodisme i pel memorialisme varen mostrar personatges d'estils i cosmovisions tan diferents a les del palafrugellenc com Rafael Patxot (Sant Feliu de Guíxols, 1872 – Ginebra, 1964), autor de *Guaitant enrera*

Narcís Comadira.

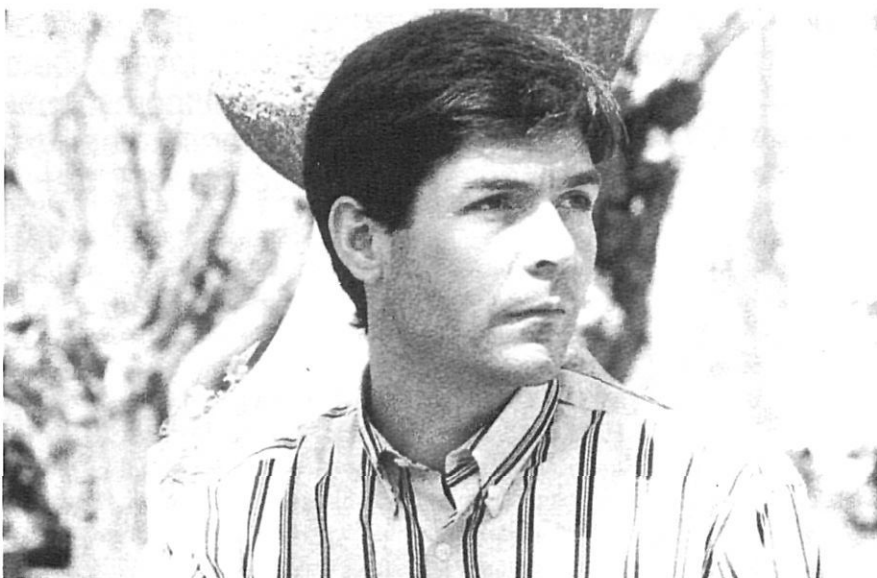
(1952), Jaume Miravittles (Figueres, 1906) o el periodista i narrador Vicenç Coma i Soley (Blanes, 1893- Barcelona), autors de llibres de viatges, memòries, novel·les roses.

»Si parlem de genis empordanesos, no podem deixar de costat l'avantguardista surrealista per excel·lència, per antonomàsia: Salvador Dalí. Conegut, és clar, com a pintor, també va escriure textos —majoritàriament en castellà— com l'im prescindible *Manifest Groc*, puntal de l'avantguardisme català i peninsular, que va tenir una continuació en el *Segon Manifest Groc* o *Crítics infal·libles*, escrit pel també pintor surrealista Àngel Planells (Cadaqués, 1901 – Blanes, 1989), autor de l'article "Posició moral del Surrealisme", on Dalí mostrà les primeres formulacions del seu mètode paranoicocrític.

»I va arribar la guerra. I ho va esqueixar tot. Refer-se va costar Déu —més que mai— i ajuda.

»Fins als anys seixanta, les comarques gironines varen ser un paratge literari erm i desolat. La poesia necessita poc espai escènic per néixer, créixer i reproduir-se, per això de poetes no en varen faltar, començant

Antoni Puigverd.

per mossèn Pere Ribot. Els olotins Concepció Carreras, Rosa Sacrest, Josep M. Vayreda; els figuerencs Fages de Climent, Maria Àngels Vayreda, Montserrat Vayreda; i els gironins Camil Geis, Maria Castanyer, Josep Tarrés, Margarita Colom varen fer bonament el que varen poder. Pel que fa a la narrativa, la desolació encara fou més patètica. La gent a qui, per edat, els hauria tocat escriure la seva obra de maduresa, o ho va fer en castellà, com Josep M. Gironella (*Darnius*, 1917) o el capellà banyolí Martirià Brunsó —que, sota el pseudònim Mirián del Lago, és autor d'unes obres que són "aptas sólo para católicos de sólida cultura y buena voluntad": *Los cipreses que maldijo el diablo* (1968, rèplica a l'obra de Gironella, massa realista o poc decantada cap al bàndol adequat) o *Los curas viejos*— o varen començar a publicar en la dècada dels setanta: autors com Jaume Ministral i Masià, que va escriure *Ciutat petita i delicada* (1975) o *Tramuntana boja* (1981), textos costumistes i irònics, com també ho fou la novel·la *L'Arc de Sant Martí* (1984), de Salvador Ferrer (1902); d'estil més

M. Mercè Roca.

agosarat i trencador seria el text *Fruir: Fruitar* (1977), de Josep Planes Mundet.

»A partir de la dècada dels seixanta, i seguint en bona part l'estil marcat pel Pla d'*El meu poble*, van aparèixer una sèrie d'autors que, a més de publicar estudis i articles d'àmbit restringit, aconseguiren publicar en editorials que distribuïen arreu de Catalunya. Són escriptors com ara el gironí Narcís-Jordi Aragó; Josep Palau o el poeta Manuel Vilà Dalmau, de Tossa; l'olotí Ramon Grabolosa; Esteve Fàbregas i Barri, i els poetes Joan B. Domènech i Artau i Felicià Serra i Mont, de Lloret de Mar; el begurenc Lluís Pericot i Garcia, que segueix el rastre als il·lustres Pella i Forgas i Salvador Raurich; els figuerencs Víctor Rahola, Antoni Xirau, Eduard Rodeja, Carme Monturiol o Jaume Maurici; Llorenç Birba, de Camprodon; el bisbalenc Pere Llobera; els palafrugellencs Ramir Medir, Baldiri Ferrer, Josep Martinell o en Bepes; els banyolins Eusebi Isern Dalmau, Lluís G. Constans, Frederic Corominas, Anton M. Rigau o Jaume Farriol, Jaume Fàbrega, Erundino Sanz; Ramon Vinyes, d'Anglès; Joan

M. Freixas i Torró, nascut a Sant Esteve d'en Bas però instal·lat a Sant Feliu de Guíxols, etc. Entre aquest autors hi ha poetes, narradors, historiadors locals, geògrafs, cronistes i especialistes que es mereixen l'adjectiu de savis, com Jaume Fàbrega.

»La dècada dels setanta va ser una dècada de florides i recol·lecció. En poesia es deixà de banda l'experimentalisme exacerbat i el popularisme d'una poesia social que havia acabat essent estèril, tant pel que fa al canvi polític com a l'aportació estètica; la poesia d'arrels ferreterianes i amb influències d'autors britànics se centrà en l'experiència personal i quotidiana, que, amb el temps, se superà gràcies a la ironia o a un cert culturalisme i més concrecció personal. Aquesta innovació i aquest procés van estar marcats, a les comarques gironines, per dos autors que han acabat tenint un pes específic en la cultura catalana d'aquest darrer quart de segle: Salvador Oliva (Banyoles, 1942), autor de llibres de poemes, d'assaigs sobre mètrica i de traduccions de vàlua incontestable; i Narcís Comadira (Girona, 1942), responsable d'una obra d'un rigor, coherència

Miquel Pairóli.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERT, Salvador. *Florida de tardor*. 1918, *Amiel*. 1919, *Confins*. 1921, *Òpals*. 1924.
- ALBERT i PARADÍS, Caterina (Victor Català). *Drames rurals*. 1902, *Omrívols*. 1904, *Solitud*. 1905, *Caires Vius*. 1907, *Un Film* (3.000 metres). 1919, *Obres completes*, 1959.
- ANGLADA, M. Àngels. *Les closes*. 1978, *No em dic Laura*. 1981, *Sandàlies d'escuma*. 1986, *Columna d'hores*. 1900, *L'agent del rei*. 1991, *El violí d'Auswitch*. 1994, *Quadern d'Aram*. 1997.
- ARAGÓ, Narcís-Jordi. *Girona, ara i sempre*. 1986.
- ARBONÈS, Jordi. *Carn a les bèsties*. 1991, *Ruleta dolça*. 1994.
- BERTRANA, Aurora. *Paradisos oceànics*. 1930, *El Marroc sensual i fanàtic*. 1936, *Edelweis*. 1937, *Tres presoners*. 1957, *La nimfa d'argila*. 1959, *Una vida*. 1965, *Memòries*. 1973-1975.
- BERTRANA, Prudenci. *Josafat*. 1906, *Nàufrags*. 1907, *Proses bàrbars*. 1911, *Jo!*, *memòries d'un metge filòsof*. 1925, *Entre la terra i els núvols*. 1931-48, *Obres completes*. 1969.
- CANTALOZELLA, Assumpció. *La ciutat*. 1990, *El desfalc*. 1993.
- CASTAÑO, Manuel. *Notes de nit*. 1978, *La suprema noblesa del món*. 1991.
- CERCAS, Javier. *El Móvil*. 1987, *El inquilino*. 1989, *El vientre de la ballena*. 1997.
- COMADIRA, Narcís. *Amich de plor...*. 1970, *El verd jardí*. 1972, *Un passeig pels bulevards ardents*. 1973, *Les ciutats*. 1976, *Desdesig*. 1276, *Terra natal*. 1978, *Àlbum de família*. 1980, *Enigma*. 1985, *Girona. Matèria i memòria*. 1989, *En quarantena*. 1990, *La vida perdurable*. 1992, *Usdefruit*. 1995, *L'hora dels adéus*. 1995.
- CORTADELLAS, Xavier. *Lleis binàries*. 1998.
- DALÍ, Salvado. *Diario de un genio*. 1964, *Confesiones inconfesables*. 1977, *La vida secreta de Salvador Dalí*. 1981, *Un diari 1919-1920*. 1994.
- ESPONELLÀ, Núria. *Un vent, una mar*. 1984, *Gran cafè*. 1998, *Un moment a la vida*. 1999.
- ESPAÑOL, Quim. *Ultraleugers*. 1995.
- FAGES DE CLIMENT, Carles. *Les bruixes de Llers*. 1924, *Tamariu i roses*. 1925, *Sonet a Maria Clara*. 1938, *Poema dels Tres Reis*. 1951; *Climent*. 1933.
- FAÑANÀS, Miquel. *Susqueda i d'altres narracions*. 1983, *A tant la peça*. 1988, *L'any de la serp*. 1991, *L'enigma de la Torà*. 1995, *Un cadàver a Charing Cross*. 1997.
- FARRIOL, Jaume. *El clar país*. 1973, *Batenvic*. 1990.
- FERRAN, Àngel. *Suborn*. Juli Verne. *El parc de Toronto*. 1924.
- FONALLERAS, Josep M. *El rei del mambo*. 1985, *Vint-i-tres*. 1988, *Botxenski i companyia*. 1988, *Avarià*. 1990, *Interior de balena*. 1991.
- FONT, Rosa. *Tres notes i el silenci*. 1987, *Quadern d'Erinna de Telos*. 1989.
- GARCÍA CORNELLÀ, Dolors. *La lluna de les mil cares*. 1988, *Albert*. 1991, *L'herba llunera i d'altres contes*. 1998, *Contes a una cama trencada*. 1998.
- GARDELLA, M. Àngels. *El geni del violí*. 1986, *A l'ombra de les oliveres*. 1989, *Una casa a la vora de l'estació*. 1994, *Si la lluna parlés*. 1997, *El mestre de dibuix*. 1998.
- GEIS, Camil. *Balades i cançons*. 1931, *Rosa mística*. 1942, *Poemes de Nadal*. 1946, *Geòrgiques eucarístiques*. 1952.
- GIRONELLA, Josep M.: *Un hombre*. 1946, *Los cipreses creen en Dios*. 1953, *Un millón de muertos*. 1961, *Ha estallado la paz*. 1966, *Condenados a vivir*. 1971.
- GUASCH, M. Carme. *Amic e amat*. 1985, *Trena de cendra*. 1984.
- LLOVERA, Xavier. *Les illes obstinades*. 1987, *El test de Rorschach*. 1992.
- MANZANA, Sílvia. *Tendra és la nit*. 1992, *Oasi*. 1993, *Quatre llunes, un instant*. 1994.
- OLIVA, Salvador. *Terres perdudes*. 1981, *Marees del desig*. 1983, *El somriure del tigre*. 1986, *Fugitiu*. 1994, *Complements circumstancials*. 1998.
- PAGÈS, Vicenç. *Cercles d'infinites combinacions*. 1990, *El món d'Horaci*. 1995, *Carta a la reina d'Anglaterra*. 1997, *En companyia de l'altre*. 1999.
- PAIROLÍ, Miquel. *Paisatge amb flames*. 1990, *L'enigma*. 1999.
- PALOL, Miquel de. *Camí de llum*. 1909, *Llegendes d'amor i de tortura*. 1910, *Sonets galantes*. 1912, *Poemes de tarda*. 1914, *Girona i jo*. 1972.
- PLA, Josep. *Viatge a Catalunya*. 1946, *El carrer estret*. 1951, *Aigua de mar*. 1966, *El quadern gris*. 1966, *El meu país*. 1958, *Homenots*. 1958-60.
- POUS i PAGÈS, Josep. *Empordaneses*. 1905, *La vida i la mort d'en Jordi Fraginals*. 1912.
- PRATS, Francesc. *Paradís de cendra*. 1982, *El soldat rosa*. 1983, *Larari*. 1986.
- PUIGDEVALL, Ponç. *Un silenci sec*. 1992, *Era un secret*. 1998.
- PUIGVERD, Antoni. *Vista cansada*. 1990, *Curset de natació*. 1992, *La pràctica dels vius*. 1990, *Paper de vidre*. 1993, *Hivernacle*. 1998.
- PUJOLI, Josep. *Cal·ligrafia*. 1986, *Tres tríptics*. 1991, *L'estratègia del cucut*. 1996, *Els tatuatges*. 1998.
- RAFART, Susagna. *Ollis sobre paper*. 1996, *Els gira-sols blaus*. 1996, *A cor què vols*. 1997.
- RAHOLA, Carles. *El llibre d'August Alzina*. 1910; *Visions empordaneses*. 1917.
- RIBOT, Pere. *L'ombra dels tres*. 1945, *Llengua de foc*. 1950, *Si el gra no mor...*. 1979, *El petit gran do*. 1980, *El crit del desert*. 1987, *Versicles*. 1988, *Laetare*. 1998.
- ROCA, M. Mercè. *El present que m'acull*. 1987, *Els arbres vençuts*. 1987, *Temporada baixa*. 1990, *La casa gran*. 1991, *Cames de seda*. 1993, *El col·leccionista de somnis*. 1998, *Temps de perdre*. 1999.
- RUJRA, Joaquim. *Marines i boscatges*. 1903, *Pinya de rosa*. 1920, *Entre flames*. 1928.
- SANTAEULÀLIA, J.N.. *La llum dins l'aigua*. 1996, *Terra negra*. 1996, *Una ombra a l'herba*. 1998, *Bulbs*. 1999.
- SERVIÀ, Joanmiquel. *Pluja de sang*. 1981, *Granissat de cafè*. 1994, *Jerarca de la llum*. 1987.
- THARRATS, Josep. *Orles*. 1909, *Les ofrenes espirituals*. 1924, *Hores mediterrànies*. 1948.
- VALLS, Josep. *L'àngel atònit*. 1984, *Granoturco*. 1995, *La comèdia de l'art o l'art de la comèdia*. 1996.
- VAYREDA, M. Àngels. *El testament d'Amèlia*. 1964, *Encara no sé com sóc*. 1970, *Els defraudats*. 1980.
- VAYREDA, Montserrat. *Entre el temps i l'eternitat*. 1955, *Ofrena de Nadal*. 1965, *Afirmo l'Esperança*. 1982.
- VERDAGUER, Pere. *El cronomòbil*. 1966, *El mirall dels protozous*. 1969, *La vetllada de Mister Big Momey*. 1975, *Àxon*. 1985, *La gosseta de Sírius*. 1986.

Josep M. Oliveras

Josep Maria Fonalleras.

i intel·ligència inqüestionables. També aquests anys varen començar a publicar uns poetes que, posteriorment, han derivat els seus esforços cap a d'altres parcel·les de la creació o de l'estudi, com Pep Vila, autor de *Llavis gramaticals* i de múltiples estudis sobre els temes menys tractats de les comarques gironines –literatura popular, la Renaixença, llibres de cuina–, editor de la revista de poesia *Senhal*, etc., etc.; o Albert Rossich, guanyador del premi Amadeu Oller el 1975 amb el formalista llibre *Llocs comuns*, i que després es dedicà a l'assaig (sobre el rector de Vallfogona, per exemple). Quant a la narrativa, els anys setanta van veure l'aparició en l'escena literària de M. Àngels Anglada (Vich, 1930 – Figueres 1999), que guanyà el premi Josep Pla amb la novel·la *Les closes* (1978) i els Lletra d'Or i de la Crítica (1986) amb *Sandàlies d'escuma*, i que va acabar essent autora d'un dels *best-sellers* més reconeguts de les nostres lletres: *El violí d'Auswitch*. També es podria parlar del banyolí –sempre ha militat com a tal, tot i que viu a la Catalunya Nord– Pere Verdaguer (Banyoles, 1929) o de les

figuerenques M. Àngels Vayreda (1910–1977), guanyadora del premi Fastenrath, i M. del Carme Guasch (Figueres, 1929 – Badalona, 1998), que va guanyar el premi Víctor Català de 1988.

»Si el modernisme va ser una època brillant per a les lletres gironines, no ho han estat menys els darrers vint anys. Alguns dels autors dels quals hem parlat hi han produït les seves obres de maduresa (Comadira, Anglada, Oliva), però sobretot és interessant veure com han aparegut en l'escena literària catalana una munió de narradors i de poetes que han escrit, ja, obres importants i que, sens dubte, donaran alguna obra mestra de l'alçada de les primeres novel·les del segle. Entre els poetes caldria esmentar Quima Jaume (Cadaqués, 1934–1993), Joanmiquel Servià (Palamós, 1948), Francesc Prat (la Bisbal, 1950), Antoni Puigverd (la Bisbal, 1954), J.N. Santaaulàlia (Banyoles, 1955), Quim Español, Rosa Font (Sant Pere Pescador, 1957), Gabriel Planella (Olot, 1958), Manuel Castaño (Girona, 1959), Jordi Làrios (Palafrugell, 1959), Joan M. Puigvert (la Bisbal, 1959), Xavier Lloveras (la Bisbal, 1960) i Susagna Rafart (Ripoll, 1962). Alguns d'aquests autors tenen poca obra poètica publicada; la majoria han guanyat algun premi literari que ha comportat l'edició del llibre. Potser els autors d'obra poètica més continuada –que no pròdiga– i consistent serien Francesc Prat i J.N. Santaaulàlia. Hi trobem estils, tendències i interessos prou diversos: des d'una poesia estrictament formalista com la de J.M. Puigvert o S. Rafart fins a textos més sobris, com els de Jordi Làrios, o d'alenada prosística i imatgeria colpidora com els d'Antoni Puigverd o dels considerats “neobarrocs”, com Lloveras.

»Si aquests poetes, que s'han donat a conèixer en les dècades dels vuitanta i noranta, solen editar uns pocs llibres, no acaba de passar el mateix amb els prosistes. N'hi ha una vertadera eclosió: hi han ajudat els premis –sobretot el Just Casero i els

Recull–?, l'ensenyament de la llengua catalana a l'escola?, l'existència d'editorials que aposten pels autors joves? El cert és que n'hi ha un bon grapat: Josep Valls (Sant Feliu de Pallers, 1944), Toni Vinyes (Anglès, 1947), Miquel Fañanàs (Girona, 1948), Assumpció Cantalozella (Santa Coloma de Farners), Miquel Berga (Salt, 1952), Jordi Arbonès, Antoni Puigverd (la Bisbal, 1954), J.N. Santaaulàlia (Banyoles, 1955), Dolors García Cornellà (Girona, 1956), Sílvia Manzana (Girona, 1957), M. Lluïsa Geronès (Palafrugell, 1957), Àngels Gardella (Figueres, 1958), Miquel Pairoli (Quart d'Onyar, 1955), M. Mercè Roca (Portbou, 1958), Núria Esponellà (Celrà, 1959), Josep M. Fonalleras (Girona, 1959), Xavier Cortadellas, Maite Nogué (Banyoles, 1962), Javier Cercas (Ibàhernando, 1962), Vicenç Pagès (Figueres, 1963), Ponç Puigdevall (Sant Feliu de Guíxols, 1963), David Colomer, Lluís Muntada, Josep Pujol (Vilobí d'Onyar, 1964), Miquel Aguirre (Banyoles, 1964), Toni Sala (Sant Feliu de Guíxols, 1969). També en aquesta nòmina hi

Àngels Gardella.

El Punt

Salvador Dalí i Josep Pla.

trobem una mica de tot: autors molt consistents al costat d'altres de més fluixets, autors prolífics al costat d'autors d'un sol llibre, autors de *best-sellers* al costat d'autors amb tendències més minoritàries, autors de novel·les juvenils amb autors d'obres de gènere o autors amb obres amb pretensions més transcendents. De tot hi ha a la vinya del senyor.

«I fins aquí un repàs rapidíssim a la literatura a les comarques gironines durant el segle XX».

Vaig encanyonar l'última queixalada del... peix?, entrecot? Tant era. Com a punt de partida, l'article d'en Botxenski i la cronologia anirien bé. Però caldria treballar-ho un pèl més. Vaig deixar que acabés de menjar. Li vaig preguntar:

—Al final, molts de noms, però... et mulles poc, no?

Em va mirar amb cara de Bruce Willis abans de disparar o renegar.

—És que no m'he llegit tot el que s'ha escrit. —(Un silenci espès).— Vinga, quatre títols, un reconeixement, una debilitat i una prohibició: *Paper de vidre*, *Bulbs*, *El món d'Horaci* i

El ventre de la ballena. El reconeixement per a M. Mercè Roca, perquè ven més que ningú i connecta amb un amplíssim sector de la societat. La debilitat: el capítol d'aquell conte llarg d'en Pagès que parla de Greta Garbo: me'n vaig tornar a enamorar. De la Garbo, és clar. I la prohibició: per manament bíblic no puc parlar, òbviament, d'en Fonalleras. Què vols de postres?

Mentre esperàvem les postres i mentre ens les menjàvem, en Botxenski va parlar de la quantitat ingent de premis literaris que té comptabilitzats a les comarques gironines, des dels més prestigiosos (els Bertrana, Just Casero i Recull) fins als més desconeguts (Jocs Florals d'inici de segle a diverses poblacions, o concursos d'alguns casals d'avis, o premis en poblets petitíssims, com l'Alzina Reclamadora, de Fontcoberta), passant pels especials per a estudiants (els de Coca-Cola o els de més solera, el Pla de l'IES Frederic Martí i Carreras de Palafrugell). Una xarxa que Botxenski, tot i reconèixer que era necessària, va qualificar

d'«un dirigisme cultural erràtic, com un Moisès en el Sinaí dels anys setanta». No ho vaig acabar d'entendre. Va parlar de la importància de les revistes locals i dels diaris (sobretot *El Punt*) en la formació d'escriptors. I quan estava més embalat parlant del paper de les editorials petites (*El Pont de Pedra*, *Pagès Editors*, *Edicions El Pèl*, *Llibres de l'Índex...*), dels llibreters (*la 22*, *Les Voltes*), de la legió de bons filòlegs que ha donat i dona l'UDG i de les institucions, dels cantautors, representants de la cultura popular —i va esmentar Josep Tero i Lluís Llach, a més de Sopa de Cabra i Kitsch—, va canviar de manera brutal de tema:

—Què t'ha semblat el sopar?

—Bo... Encara que si t'he de ser franc, a mi, per menjar, qualsevol cosa em va bé.

No havia vist una mirada tan freda com aquella, ni un rictus de fàstic tan mal dissimulat com el que em va dedicar en Botxenski. Es va fregar els llavis amb el tovalló. El va desar, ben plegat. Mentre s'aixecava, va dir amb un fil de veu:

—No entenc com encarreguen un article d'aquesta mena a un paio que és capaç de dir el que acabes de dir. Menysprear un art com la gastronomia et desqualifica per poder opinar de qualsevol altre art. O sigui que el que tu puguis dir en l'article tindrà tant de pes com la teva última frase, i seria bo que els lectors ho sabessin. Bona nit.

No entenia res, jo. Només sé que varen quedar moltes preguntes penjades, molts matisos per fer, molts arguments per arrodonir o, en algun cas, com el dels autors actuals, per exposar. I el que més em va doldre: un compte que vaig haver de pagar tot solet.

(Aclariment: les opinions d'en Botxenski són seves, no del seu creador; pel que fa a les del narrador...).